

УДК 339.96

КУЧЕР О.О.,
аспірант кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу
Національного авіаційного університету

РОЛЬ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У ПІДВИЩЕННІ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД ЄС

Анотація: У статті розглянуто роль малого та середнього підприємництва у підвищенні енергоефективності на засадах сталого розвитку на основі аналізу досвіду країн ЄС. Визначено роль малого та середнього підприємництва у вирішенні проблем енергоефективності. Представлено характеристику окремих проектів та програм щодо підтримки енергоефективності та сприяння розвитку малого та середнього підприємництва у цій сфері в країнах ЄС. Особливу увагу приділено дослідженню ефекту мобілізації капіталу малим та середнім підприємництвом, що формує основу середнього класу, виступає в якості основної рушійної сили, здатної впливати на забезпечення сталого розвитку суспільства. Визначено пріоритети стимулювання діяльності малого та середнього підприємництва в ЄС через масштабні інвестиційні програми розвитку, що дозволяє створювати інвестиційні платформи, підвищує привабливість програм енергоефективності, дозволяє досягти економії витрат ресурсів за рахунок ефекту масштабу (у т.ч. шляхом об'єднання проектів у сфері енергоефективності), сприяє диверсифікації ризиків.

Ключові слова: мале та середнє підприємництво, енергоефективність, сталий розвиток, економіка, екологія, суспільство, Європейський Союз, розвинуті країни, принципи, передумови, пріоритети розвитку, програми розвитку, ефект масштабу.

Кучер А.О., аспірант кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу Національного авіаційного університету

РОЛЬ МАЛОГО И СРЕДНЕГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В ПОВЫШЕНИИ ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНОСТИ НА ПРИНЦИПАХ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ: ОПЫТ ЕС

Аннотация: В статье рассмотрена роль малого и среднего предпринимательства в повышении энергоэффективности на принципах устойчивого развития на основе анализа опыта стран ЕС. Определена роль малого и среднего предпринимательства в решении проблем энергоэффективности. Представлена характеристика отдельных проектов и программ по поддержке энергоэффективности и содействия развитию малого и среднего предпринимательства в этой сфере в странах ЕС. Особое внимание уделено исследованию эффекта мобилизации капитала малым и средним предпринимательством, которое формирует основу среднего класса, выступает в качестве основной движущей силы, способной влиять на обеспечение устойчивого развития общества. Определены приоритеты стимулирования деятельности малого и среднего предпринимательства в ЕС посредством масштабных инвестиционных программ, позволяющей создавать инвестиционные платформы, повышать привлекательность программ энергоэффективности, достичь экономии затрат ресурсов за счет эффекта масштаба (в том числе путем объединения проектов в сфере энергоэффективности), способствует диверсификации рисков.

Ключевые слова: малое и среднее предпринимательство, энергоэффективность, устойчивое развитие, экономика, экология, общество, Европейский Союз, развитые страны, принципы, предпосылки, приоритеты развития, программы, эффект масштаба.

Kucher A.O. Postgraduate of department of International Economic relations and Business National Aviation University

ROLE OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISE IN ENERGY EFFICIENCY TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT: THE EU EXPERIENCE

Abstract: In the article the role of small and medium enterprises in energy efficiency to sustainable development on the basis of analysis of the experience countries of the EU. Determines the role of small and medium enterprises in solving the problems of energy efficiency. Presents characteristics of selected projects and the support of energy efficiency programs and the development promotion of small and medium-sized enterprises in this sector in the EU countries. Particular attention is devoted to the study of the effect of the capital's mobilization for small and medium-sized enterprises which form the basis of the middle class, it serves as the main driving force, capable of influencing the sustainable development of society. Identify priorities of the EU to stimulate the activity of small and medium-sized

enterprises through large-scale investment program, which allows to create investment platform, to improve the attractiveness of energy efficiency programs to achieve cost savings of resources due to the economies of scale (including by association in the area of energy efficiency projects) contributes to the diversification of risks.

Key words: small and medium-sized enterprises, sustainable development, economy, ecology, society, European Union, the developed countries, the principles, premises, development priorities, programs, economies of scale.

Актуальність і постановка проблеми. Протягом останніх десятиліть актуалізувалися проблеми взаємодії суспільства і природи, що пов'язано з поглибленням суперечностей між зростаючими потребами суспільства в природних ресурсах і їх обмеженими запасами, погіршенням якості навколишнього середовища, загрозою екологічної кризи. У зв'язку з цим визначальним імперативом розвитку країн і регіонів «Порядком денним на XXI століття» визначена концепція сталого розвитку [10]. Щоб дотримуватися принципів сталого розвитку, необхідна розробка обґрунтованою довгостроковою стратегією розвитку і інструментарію державного впливу з урахуванням всієї складності взаємодій економічних, екологічних і соціальних факторів на різних рівнях ієрархії управління. Тому моделювання та управління соціо-еколого-економічними системами набувають все більшої актуальності в результаті реалізації основного завдання концепції «сталого розвитку» – досягнення оптимальних результатів з мінімальною шкодою для природного середовища.

Сектором економіки, що найсуттєвіше негативно впливає на довкілля, є енергетика, тому інструментарій забезпечення сталого розвитку на будь-якому рівні завжди містить елементи впливу на енергетику в тій, чи іншій мірі, передусім з метою підвищення енергоефективності, енергетичної безпеки, зменшення викидів, що забруднюють навколишнє середовище.

Відповідно до Лісабонської угоди, що набула чинності 1 грудня 2009 р., основними цілями енергетичної політики Європейського Союзу (ЄС) є: надійність енергопостачання, конкурентоспроможність та сталість. Реалізація даної політики передбачає залучення економічних суб'єктів різних рівнів (макро-, мезо- та мікрорівня), створення середовища, в якому б ці суб'єкти сприяли виконанню мети сталої енергетичної політики, впровадження заходів стимулювання та обмеження. Серед найважливіших програмних цілей ефективної роботи електроенергетики розглядаються питання енергоефективності технологій, забезпечення конкурентоспроможності альтернативних джерел енергії [8; 9; 13].

Малі та середні підприємства (МСП) складають близько 90% господарюючих суб'єктів в розвинутих країнах світу і забезпечують функціонування близько 60% робочих місць у економіці цих країн. МСП є домінуючим роботодавцем і в країнах Європейського Союзу, формуючи більше половини національних доходів, відіграючи важливу роль в економіці, підвищуючи її гнучкість і адаптованість, знижуючи ризики виникнення масштабних економічних криз [1; 2]. Малі та середні підприємства також виконують важливі соціальні функції – сприяє зниженню безробіття, скорочує соціальні витрати держави. Вагома роль МСП в сучасній економіці актуалізує потребу визначення ролі та місця МСП у підвищенні енергоефективності на засадах сталого розвитку. Шляхи вирішення даної проблеми передбачається формувати на базі аналізу досвіду країн ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення світового досвіду формування та реалізації моделі сталого розвитку з метою його використання в Україні, набуває особливої актуальності в сучасних умовах і вимагає глибоких досліджень теоретичних і прикладних аспектів вказаної проблеми [10; 13].

Проблематику, що розглядається в даній статті, та, відповідно, наукові джерела та публікації, в яких дані проблеми висвітлено, автор даної статті пропонує поділити на блоки:

1) концептуальні питання забезпечення сталого (соціо-еколого-економічного) розвитку економіки на різних рівнях (макро-, мезо- та мікрорівні), яким присвячено роботи М. Леві, Е. Парсона, П. Хааса, О. Білоруса, Л. Гриніва, М. Згуровського, Л. Мельника, О. Шубравської та ін.;

2) питання розвитку малого та середнього підприємства, визначення їх ролі у розвитку економіки, в тому числі – в країнах ЄС, які висвітлено в роботах М. Стоянової, Т. Журавльової, О. Добровольського, Ю. Ольвінської, З. Варналія, В. Герасимчука, С. Дриги, А. Кредісова, А. Садекова, Т. Уманець;

3) питання стимулювання підвищення енергоефективності, що розглядаються в роботах І. Герасимчука, С. Денісюка, М. Ковалка, І. Карпа, М. Мітраховича, Л. Мельника, І. Сотник та ін.

Концепція сталого розвитку суспільства є загальною концепцією, яка формує базу для формування передумов і реалізації механізмів для забезпечення сталого розвитку економік конкретних країн, регіонів, галузей економіки, підприємств [7]. У даній статті увага приділяється передусім теоретичним аспектам ролі підприємств у забезпеченні сталого розвитку на певному напрямку, зокрема – у забезпеченні енергоефективності. Модель сталого розвитку повинна забезпечувати збалансовану динамічну рівновагу між компонентами інтегрованої екосистеми протягом певного проміжку часу на всіх рівнях – на рівні економіки країни, регіонів, на рівні економіки галузей промисловості і конкретних підприємств [3]. Вказана модель ефективно показала себе в умовах ЄС, що, водночас, мають певну специфіку з огляду на те, що значною мірою суверенні права прийняття рішень окремими країнами ЄС добровільно було ними передано на рівень керівництва Євросоюзу.

Мета дослідження: визначити роль та значення малого та середнього підприємства у підвищенні енергоефективності національного господарства на засадах сталого розвитку на прикладі вирішення цієї проблеми в країнах ЄС.

Для досягнення мети у статті поставлено та вирішуються наступні завдання:

- дослідити значення та умови функціонування МСП в країнах ЄС;
- охарактеризувати конкретні проекти та програми сприяння розвитку МСП в країнах ЄС;
- визначити місце проектів енергоефективності в проектах та програмах сприяння розвитку МСП в країнах ЄС;
- проаналізувати можливості та визначити пріоритети використання європейського досвіду в формуванні заходів стимулювання участі МСП у підвищенні в Україні енергоефективності на засадах сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. МСП в Європі часто сприймають технології, процедури виробництва, організаційних рішень і ноу-хау від великих компаній. У багатьох випадках вони стають франчайзі, субпідрядниками або постачальниками для великих компаній. Невеликі європейські компанії розвивають свій бізнес, в першу чергу, на місцевому рівні. Тим не менше, деякі з них навіть успішно конкурують на міжнародних ринках, сприяючи зростанню експорту і розвитку процесів глобалізації [12].

Існування малих і середніх підприємств сприяє створенню європейської економіки, заснованої на принципах вільного ринку. Більше число цих компаній означає збільшення конкуренції, що має вирішальне значення для створення вільного ринку. Все це сприяє формуванню середнього класу, зниженню напруженості в суспільстві і зменшенню кількості соціальних конфліктів. Середній клас у розвинутих країнах, зокрема в ЄС, маючи домінуючу частку в соціальній структурі населення та впливаючи на уряд через демократичні процедури, здатен забезпечувати власні інтереси в законний спосіб. Одними з найважливіших інтересів середнього класу є забезпечення екологічно-безпечних умов життєдіяльності для себе та своїх нащадків, досягнення високих соціальних стандартів та економічної стабільності. Отже, середній клас, який формується більшою мірою з працівників МСП, має довгострокові потреби, які в цілому відповідають принципам сталого розвитку, і мають можливості впливати на забезпечення цих потреб як безпосередньо через власну діяльність на своїх МСП, так і впливаючи на дії уряду.

Європейське мале та середнє підприємництво мобілізує заощадження середнього класу і трансформує їх у капітал розвитку, що називається «ефектом мобілізації» капіталу. Вказаний ефект виникає з особливою інтенсивністю в фазі запуску компанії, в супроводі інвестицій, створенні і поширенні інновацій.

Важливість малих і середніх підприємств визнається на рівні керівництва ЄС, свідченням цього є наявність цілого ряду програм допомоги, спрямованих на цю групу компаній. Так, в «політиці по відношенню до малого та середнього бізнесу та підтримки його конкурентоспроможності» в Договорі про Європейський Союз (Маастрихтський договір) зазначено необхідність прийняття заходів щодо створення сприятливих умов для розвитку підприємств малого і середнього бізнесу. Назва XIV глави Договору Маастрихтського договору відноситься безпосередньо до МСП, підкреслюючи аспекти економічної і соціальної єдності і гармонійного розвитку, скорочення відмінності в рівні розвитку між регіонами і усунення відсталості деяких регіонів [5].

Амстердамський договір також звертає увагу на важливість МСП для економічного зростання і зайнятості. Питання, пов'язані з політикою щодо МСП також регулюються директивами і Рішеннями ЄС. Більше того, ЄС створює спеціальні програми для просування і розвитку малого та середнього підприємництва. Основні програми, орієнтовані на МСП мають назву багаторічних програм для підприємств і підприємництва. Перша така програма була прийнята ще в 1986.

Мета ініціативи, проголошеної 26 листопада 2014 р президентом Європейської комісії Жан-Клодом Юнкером – «Інвестиційний план для Європи» [6; 14] – реакція Європейського союзу до поточної проблеми європейської економіки, а саме: слабе економічне зростання, високий рівень безробіття (особливо серед молоді), невизначені перспективи довгострокового зростання і конкурентоспроможності. Цей план називають «План Юнкера». Запропоновані в рамках даного плану заходи спрямовані на підвищення конкурентоспроможності Європи, стимулювання інвестицій для створення робочих місць і формування основи для динамічного економічного зростання у довгостроковій перспективі. Зазначена мета досягається за рахунок конкретних дій:

- створення нового Європейського фонду стратегічних інвестицій (EFIS) для мобілізації додаткових інвестицій в розмірі не менш ніж 315 млрд. євро в 2015-2017 рр.;
- посилення підтримки реалізації інвестиційних проектів в інтересах Європи і Європейського центру з інвестицій, що реалізуються на базі високих технологій передусім – інфраструктурних проектів, до яких належать і ініціативи в сфері підвищення енергоефективності, раціонального використання енергоресурсів, відновлювальної енергетики;
- вдосконалення нормативно-правової бази з метою створення більш сприятливих умов для інвестицій в ЄС, в тому числі усунення бар'єрів для реалізації інвестиційних проектів для проектів компаній з різними можливостями акумулювання ресурсів для розвитку (зокрема, сприяння реалізації важливих для розвитку ЄС проектів суб'єктів малого підприємництва, які мають менше можливостей залучення кредитів, ніж великі компанії) [6; 14].

Як зазначається [14], Європейський фонд стратегічних інвестицій (EFIS) буде підтримувати стратегічні інвестиції в інфраструктуру, особливо в енергетичні проекти, інфраструктуру в індустріальних населених пунктах, а також в галузі освіти, R&D, поновлюваних джерел енергії та енергоефективності. Фонд також підтримує фінансування ризиків для малих і середніх підприємств по всій Європі, покликаний сприяти

подоланню проблем інвестування шляхом надання великих обсягів прямих інвестицій в акціонерний капітал МСП і додаткових гарантій за кредитами.

Інвестиційний «План Юнкера» створює можливості для фінансування реального сектора економіки шляхом створення прозорого резерву для конкретних проектів на рівні країн ЄС, які важливі для розвитку економіки ЄС, мають високий потенціал стосовно генерування економічних вигід, або економічного використання наявних природних ресурсів, позитивно впливають на задоволення суспільних потреб. Таким чином, вказані проекти носять всі ознаки таких, що спрямовані на забезпечення сталого розвитку економіки ЄС, і проблема забезпечення енергоефективності в цьому контексті цілком відповідає специфіці та пріоритетам «Плану Юнкера».

В рамках EFIS вже розпочато співпрацю з малим та середнім підприємництвом, в травні 2015 року підписано першу угоду з французьким банком для кредитування інноваційних компаній МСП, які спеціалізуються на інноваціях в сфері енергетики, охороні навколишнього середовища, розвитку людського капіталу та впровадженні інфраструктурних проектів, та згодом укладено аналогічні угоди з банками в інших країнах ЄС. Завдяки гарантіям, виданим EFIS, Європейський інвестиційний фонд (EIF) отримав можливість прискорити підписання угод з фінансовими посередниками, що сприятиме подальшому зростанню інвестицій, економічному зростанню і більш швидкому відновленню європейської економіки.

Європейський фонд стратегічних інвестицій (EFIS) з початковим розміром 21 млрд. євро (16 млрд. євро гарантії з бюджету ЄС та 5 млрд. євро виділення капіталу ЄІВ), станом на 14 березня 2016 року схвалив фінансування в розмірі близько 10,6 млрд. євро, в тому числі – 3,4 млрд. євро для угод про фінансування ризиків МСП. За підсумками першого кварталу 2016 року, опублікованому на сайті Європейської комісії, реалізується 54 проекти і підписано понад 150 угод про фінансування МСП. Проекти, що фінансуються в рамках EFIS / ЄІВ відносяться до різних секторів економіки, пріоритетного значення серед яких набувають проекти в сфері енергетики. За підсумками першого кварталу 2016 року затверджено 54 проектів в 7 секторах: охорона навколишнього середовища, R&D, інформаційні технології, енергетика, людський капітал, культура і охорона здоров'я, транспортна інфраструктура, сприяння розвитку сектору малого та середнього підприємництва (див. рис.1) [14].

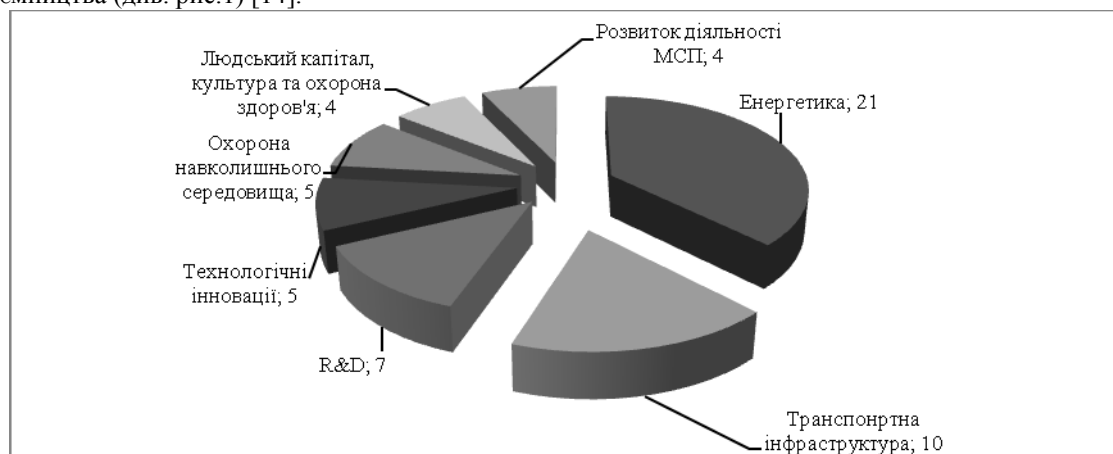

Рис. 1. Спеціалізація проектів розвитку для МСП, що фінансуються EFIS / ЄІВ (деякі проекти передбачають більше одного сектора)

В рамках напрямку сприяння розвитку діяльності МСП Європейська комісія затвердила чотири проекти. Ці проекти передбачають організацію надання позик, що надаватимуться стартапам малих і середніх підприємств, зокрема, тим, які зазнають труднощів в отриманні кредиту, а також створення гарантійного інструменту для полегшення фінансового посередництва при фінансуванні нових кредитів для МСП. Оціночна вартість фінансування проектів сприяння розвитку МСП в рамках EFIS становить 163 млн. євро, а загальна очікувана вартість інвестицій оцінюється в 500 млн. євро.

З огляду на масштаби підтримки діючих проектів МСП в енергетичному секторі (рис.1), їх можна розділити на дві групи: проекти енергоефективності (в тому числі і зниження витрат на споживання тепла і електроенергії), а також проекти, спрямовані на виробництво відновлюваної енергії (що також сприяють актуалізації екологічної складової сталого розвитку). У першій групі реалізується, наприклад, французький проект збільшення енергоефективності за рахунок впровадження нових технологій або переобладнання старих систем житлових будинків. Іншим прикладом проектів енергоефективності, що реалізуються Італією і Великобританією, є проекти установки "розумних лічильників", які дозволяють дистанційне зчитування інформації в реальному часі про споживання і управління енергомережею, а також підвищення ефективності систем розподілу газу і електроенергії.

Слід також відзначити велику популярність надання EFIS гарантій щодо фінансування проектів МСП в сфері розвитку поновлюваних джерел енергії та енергоефективності (проектів, що поєднують дві групи – МСП та енергетика), серед яких можна згадати створення у Копенгагені Інфраструктурного Фонду "Capenergie 3",

або гарантії для проектів використання поновлюваних джерел енергії, що здійснюються в Німеччині та Франції [14].

Аналізуючи використання можливостей фінансування європейських проектів підвищення енергоефективності на засадах сталого розвитку за участі МСП в рамках системи EFIS, слід підкреслити, що більшість з фінансованих проектів зосереджені на проблемах енергетики. Натомість проекти сектору охорони навколишнього середовища, як і проекти розвитку людського капіталу, культури та охорони здоров'я можна віднести до проектів сталого розвитку екологічної та соціальної спрямованості. В цьому сенсі проекти технологічних інновацій також сприяють сталому розвитку через підвищення економічної ефективності, а проекти сприяння розвитку МСП безпосередньо стосуються використання можливостей розвитку малого та середнього підприємництва на пріоритетних напрямках.

Отже, участь у інвестиційних програмах розвитку, подібних до «Плану Юнкера», сприяє досягненню ефекту мобілізації капіталу малим та середнім підприємництвом в розвинутих країнах ЄС, де власники даного капіталу, які передусім є представниками середнього класу, виступають в якості основної рушійної сили, що здатна впливати на забезпечення сталого розвитку суспільства через власні МСП, а також через вплив на уряд завдяки демократичним процедурам. Отримуючи інвестиції від держави, МСП, акумулює та мобілізує власні та залучені ресурси для вирішення конкретних проблем розвитку, важливих як для самих МСП, так і для держави та суспільства. Ці проблеми за сучасних умов все частіше стосуються забезпечення енергоефективності, а їх успішне вирішення в середньо- та довгостроковій перспективі сприяє забезпеченню сталого (соціо-еколого-економічного) розвитку в інтересах всіх учасників процесу їх вирішення (малого та середнього бізнесу, держави, суспільства).

Таким чином, основною спеціалізацією проектів, які в країнах ЄС співфінансуються за рахунок коштів фондів ЄС є проекти в енергетичному секторі. Передусім вказані проекти орієнтовані на вирішення проблем ефективного використання ресурсів, поновлювальної енергетики, зменшення негативного впливу енергетики на екологію. Реалізація даних проектів дозволяє забезпечити не лише економічний розвиток країн та регіонів, але й суттєво позитивно впливає на екологічну складову розвитку та забезпечення потреб суспільства в енергетичних ресурсах. Тому, можна говорити про те, що ці проекти сприяють забезпеченню сталого (соціо-еколого-економічного) розвитку країн ЄС.

Водночас, довгостроковий розвиток можливий лише за умови співпадіння інтересів основних цільових груп - суб'єктів забезпечення цього розвитку. В цьому сенсі значна увага в країнах ЄС приділяється співпраці держави з малим та середнім бізнесом. Така співпраця дає можливість, з одного боку, шляхом співфінансування важливих для сталого розвитку економіки проектів МСП, спрямовувати їх активність на пріоритетні сфери сталого розвитку, з іншого, – мобілізувати МСП в якості ефективного учасника процесів стимулювання сталого розвитку, здатного створювати та втілювати креативні інновації, гнучко реагувати на ринкові зміни, ефективно взаємодіяти зі споживачами.

Нестабільність ринкового та інституційного середовища України, невизначеність майбутніх орієнтирів діяльності МСП обумовлює необхідність створення передумов для їх сталого розвитку, що дозволить виявити резерви і можливості розвитку, а також своєчасно реагувати на виникнення кризових ситуацій. Зазначений розвиток з точки зору парадигми сталого розвитку суспільства має використовувати інструментарій і орієнтуватися на досягнення тих загальних цілей, які зумовлені концепцією сталого розвитку. Для того, щоб ефективно діяти в конкурентних умовах об'єднаного європейського ринку (в умовах дії угоди про асоціацію Україна - ЄС), підприємства малого та середнього підприємництва в Україні, подібно до компаній в ЄС, повинні створювати та впроваджувати інновації.

Однією з пріоритетних сфер сталого розвитку економіки, де досвід країн ЄС може стати в нагоді при формуванні політики сприяння розвитку МСП в Україні, є проекти в сфері підвищення енергоефективності, де європейський малий та середній бізнес діє досить активно. Поряд з впровадженням технологій більш чистого виробництва, підтримкою проектів поновлюваної енергетики та енергоефективності житлового сектора, підвищення енергоефективності підприємств МСП є одним з інструментів для реалізації пріоритетних завдань сталого розвитку. Так, заходи стосовно підвищення енергоефективності призводять до скорочення витрат на енергію в господарській діяльності МСП, що може значною мірою вплинути на їх розвиток в довгостроковій перспективі, забезпечуючи стійку конкурентоспроможність.

На практиці реалізація проектів з підвищення енергоефективності МСП починається в рамках проектів модернізації виробничого і енергетичного обладнання. Найчастіше необхідність в реалізації заходів з енергоефективності виникає після того, як керівництво підприємства проводить аналіз витрат на енергію як частини загальних експлуатаційних витрат. Як правило, в якості першого кроку приймається рішення про визначення найбільш швидких і низьковитратних способів підвищення енергоефективності. Перші вжиті заходи, частіше за все, включають скорочення енерговитрат, що передбачає усунення нераціонального використання електроенергії, теплової енергії, води, газу тощо, а також реалізацію адміністративних заходів, спрямованих на скорочення енерговитрат. Економія, отримана в результаті здійснення подібних заходів, створює додатковий імпульс для розширення обсягу діяльності з підвищення енергоефективності надалі, що є фактором забезпечення безперервного комплексу управлінських дій з забезпечення сталого розвитку на рівні малого та середнього підприємства.

Таким чином, МСП робитимуть внесок у підвищення сталості розвитку та інноваційності вітчизняної економіки, використовуючи в якості переваги гнучкість, тобто – здатність швидко адаптуватися до змін. Крім

того, в секторі МСП існують тісні контакти між співробітниками і клієнтами, чітка орієнтація на задоволення потреб покупців, що також збільшує потенціал розвитку МСП та його здатність конкурувати на ринку навіть з потужними гравцями ринку – великими корпораціями [4; 11]. За цих умов МСП в Україні можуть стати своєрідними "лабораторіями" для інноваційного розвитку відносно важливих проєктів, зокрема – в сфері підвищення енергоефективності, що потребують апробації та мають високий економічний, екологічний та соціальний потенціал розвитку у випадку успішного втілення. Натомість в Україні інвестиційні можливості МСП вкрай обмежені, що суттєво ускладнює реалізацію їх потенціалу. В цьому контексті доцільно звернутись до досвіду країн ЄС щодо фінансування розвитку МСП, який було проаналізовано в роботі, створити інституційні умови, організувати, розробити порядок участі держави у реалізації проєктів енергоефективності, які реалізуються українськими МСП та корисні як для розвитку цих підприємств, так і для забезпечення сталого розвитку вітчизняної економіки.

Висновки. Розвиток малих і середніх підприємств і їх роль в економіці конкретної країни, на певному напрямку вирішення проблем сталого розвитку економіки цієї країни, залежить від економічної політики, економічної стабільності і доступності джерел фінансування. Тим не менш, малі та середні підприємства відіграють важливу роль в економічному розвитку абсолютної більшості країн з розвинутою або ринковою економікою, зокрема – в країнах ЄС.

В ЄС діють масштабні програми інвестиційної підтримки сталого розвитку, одним з пріоритетів яких є стимулювання розвитку МСП, і, як показує практика їх реалізації, зокрема, стосовно проєктів розвитку для МСП, що фінансуються EFIS / ЄІВ, більшість з цих проєктів реалізуються в енергетичній сфері, орієнтуючись на вирішення проблем енергоефективності, поновлювальної енергетики, зменшення негативного впливу енергетики на екологію. Впровадження EFIS дозволяє державам-членам ЄС створювати інвестиційні платформи і тим самим підвищити привабливість своїх програм енергоефективності шляхом інвестицій для приватного сектора, зокрема – МСП. Серед факторів, що впливають на актуальність проєктів сектора МСП слід зазначити, серед іншого, економію за рахунок ефекту масштабу (шляхом об'єднання невеликих проєктів МСП в сфері енергоефективності), диверсифікацію ризиків суб'єктів МСП і здатність інших інвесторів в проєкти енергоефективності на рівні МСП регулювати та контролювати власний внесок в рівень ризику/прибутковості.

Соціально-економічний ефект від впровадження проєктів енергоефективності за участю МСП полягає в забезпеченні постійно діючих стимулів для економії ресурсів, що:

- на рівні підприємства сприяє формуванню додаткових конкурентних переваг та віддачу від використаних ресурсів;
- на рівні держави – стимулює економічне зростання;
- на рівні суспільства – сприяє збільшенню міри задоволення потреб споживачів завдяки тому, що за умови зниження енергомісткості виробництва продукції, споживач може отримувати товари (послуги) за меншу ціну або вищої якості.

Водночас, зменшення негативного впливу на екологію внаслідок зменшення витрачання енергоресурсів та скорочення викидів при виробництві та споживанні енергоресурсів, має суттєвий позитивний вплив на збереження прийнятних екологічних умов життя для теперішнього та майбутніх поколінь людей.

В Україні доцільно використовувати європейський досвід стимулювання активності МСП у вирішенні проблем підвищення енергоефективності, який, в першу чергу, передбачає активну діяльність держави в напрямку надання фінансової підтримки (співфінансування, державні гарантії за кредитами) конкретних проєктів за визначеними напрямками. Зважаючи на суттєві проблеми в акумулюванні державою ресурсів для інвестування на даному етапі, слід зосередитись на заходах інституційного та організаційного характеру на рівні держави – впровадженні змін у законодавстві, які сприяють розвитку МСП та стимулюють інвестиції в енергоефективність, організації структур та центрів обміну інформацією, забезпеченні умов та безпосередній участі у програмах державно-приватного партнерства. Вказані заходи дозволять створювати в Україні інвестиційні платформи, підвищувати привабливість реалізації програм енергоефективності, досягати економії витрат ресурсів за рахунок ефекту масштабу (у т.ч. шляхом об'єднання проєктів у сфері енергоефективності), забезпечувати диверсифікацію ризиків в економіці країни завдяки створенню структури економічної діяльності, не орієнтованої на конкретні, олігополістичні, утворення.

Список використаних джерел

1. Галан Н. І. Державна підтримка малих та середніх підприємств в Європейському Союзі // Фінанси України. – 2005. – №5. – С. 147-154.
2. Гончарова Н.В. Напрями розвитку інтеграційних процесів у сфері фінансової підтримки малого підприємництва / Н.В. Гончарова // Фінанси України. – 2003. – № 7. – С.75-83.
3. Марфенин Н. Н. Концепция «устойчивого развития» в развитии / Под общей редакцией: Данилова-Данильяна В. И., Степанов С. А. // Россия в окружающем мире: 2002 (Аналитический ежегодник)– Москва : Изд-во МНЭПУ, 2002. – 414 с.
4. Ольвінська Ю. О. Основні напрями підвищення ефективності функціонування суб'єктів підприємницької діяльності / Ю. О. Ольвінська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – №12. – С. 167-171.

5. Офіційний сайт Європейського Парламенту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eurolex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2001/com2001_0264en01.pdf
6. Офіційний сайт Європейської Комісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/environment/eussd/>
7. Писарев В.Д. Глобальная стратегия устойчивого развития: опасные тенденции и превентивные меры России / В.Д. Писарев. – Москва, 1999. – 688 с.
8. Повідомлення Європейської комісії для Європейського парламенту, Ради, Європейського економічного і соціального комітету та комітету регіонів. Енергетика 2020. Стратегія конкурентоспроможної, сталої і безпечної енергетики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://esco-ecosys.narod.ru/2011_5/art160.pdf.
9. Право Європейського Союзу : навч. посіб. / за заг. ред. [Р. А. Петрова]. – 3-тє вид. змін. і доповн. – К. : Істина, 2010. – 376 с.
10. Програма дій «Порядок денний на XXI століття»: Ухвалена конференцією ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Саміт "Планета Земля", 1992 р.): пер. з англ. – 2-ге вид. – К.: Інтелсфера, 2000. – 360 с.
11. Уманець Т. В. Методи і моделі оцінювання розвитку малого бізнесу: мезо- і мікрорівень: Монографія / Т. В. Уманець, Ю. О. Ольвінська, О. В. Лучакова – Донецьк: «ВІК», 2010. – 250 с.
12. European Commission. Europe 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm.
13. European Sustainable Development Network [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sdnetwork.eu/>
14. The Investment Plan for Europe: Questions and Answers / European Commission [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5419_pl.htm